

Prof. dr A.H.E.M. Wellink, dienaar van het bestel

'Ik zie die betere fundamentals, die een revaluatie van de gulden t.o.v de D-mark zouden moeten rechtvaardigen niet. En zeker niet als we naar de overheidsfinanciën kijken. Wij klagen dat het Duitse overheidstekort oploopt naar 5 procent van het BNP. Maar over de laatste 12 maanden had het Rijk bij ons een tekort van 6 procent. Wij komen van een niveau van 11 en zijn er al 10 jaar mee bezig om dat terug te brengen'. Aan het woord is Prof. dr A.H.E.M. Wellink, Directeur van de Nederlandsche Bank.

De heer Wellink, in 1943 geboren en opgegroeid in een groot onderwijzersgezin, bracht zijn eerste levensjaren door in de Achterhoek. Daarna verhuisde de familie Wellink naar het Haagse. 'Mijn ouders hebben die stap gezet om de kinderen te kunnen laten studeren. In het diepste van de Achterhoek was namelijk nog geen Katholieke Middelbare School', licht Wellink toe.

Na de middelbare school studeerde Wellink Nederlands Recht in Leiden. 'Ik wist op dat moment niet direct iets anders'. In de laatste fase van zijn rechtenstudie kwam hij meer op het economische terrein terecht. 'De hoogleraar economie in de rechtenfaculteit vroeg me assistent te worden. Later werd ik wetenschappelijk medewerker. En sindsdien ben ik in het economievak gebleven. Daarin ben ik ook gepromoveerd'.

Wat was het onderwerp van uw dissertatie?

De inkomenselasticiteit van het Nederlandse belastingstelsel. De opbrengsten van belastingen moeten geraamd worden voor de begroting. De groei van de belastingen hangt heel nauw samen met alle economische ontwikkelingen. Dat betekent dus dat je allerlei vergelijkingen moet schatten voor de opbrengst van de belastingen.

Vindt u de Laffercurve een realistisch gezichtspunt?

De gedachte die erachter zit is niet zo gek. Er is een punt waarna verdere belastingheffing wel eens zou kunnen resulteren in minder opbrengsten.

Vanaf 1970 was u werkzaam bij het Ministerie van Financiën. In 1977 werd u Thesaurier-Generaal. Was dat nog onder Minister Frans Andriessen?

Nee, dat was nog net onder de heer Duisenberg, maar ook niet meer dan een blauwe maandag. In het najaar 1977 werd ik namelijk Thesaurier-Generaal en in december van dat jaar verdween het kabinet Den Uyl, waarin Duisenberg Minister van Financiën was. Ik heb de eerste Bestek-Operatie van Minister Andriessen wel helemaal mogen meemaken. Daaraan voorafgaand was onder Duisenberg al het één-procentsbeleid ontwikkeld om de groei van de overheidsuitgaven in de hand te houden.

Begin '80-er jaren vertrok Andriessen. Hij kon zich niet verenigen met de opvattingen van de Ministerraad over de groei van de overheidsuitgaven. Speelde toen ook al dat hij Lid van de Europese Commissie kon worden?

Nee, volstrekt niet. De begroting 1980 was al vanaf de indiening nogal problematisch. Er zat een noodremprocedure ingebakken: als het financieringstekort boven de 6 procent zou komen, zouden er maatregelen getroffen worden. In de loop van 1979 kregen we te maken met de tweede oliecrisis. Daarnaast bleek dat een aantal van de in de begroting aangekondigde maatregelen nogal zacht was. Voorts dreigde de loonstijging te versnellen. Daardoor verslechterde het economische en met name budgettaire beeld snel. Voor een deel werd dat veroorzaakt door de afzwakkende conjunctuur, voor een deel door een stringent onvoldoende overheidsbeleid en daarbovenop kwam nog dat de loonontwikkeling een punt van zorg was. Andriessen vreesde dat de begroting zou gaan ontsporen. Achteraf kun je alleen maar zeggen dat hij groot gelijk had, want binnen de twee jaar zat het financieringstekort niet op 6 maar op bijna 11 procent.

Was de stand van de overheidsfinanciën ook voor u in '81 een reden om bij Financiën weg te gaan?

Met ingang van 1 januari '82 ben ik bij de Bank gekomen. Daarvoor, in de eerste helft van '80, ben ik gepolst om bij de Bank te komen. De stand van de overheidsfinanciën had niets van doen met mijn beslissing om het departement te verlaten.

'Ik vond namelijk dat ik de fijnste baan had die je in Nederland als econoom kunt hebben'

Hoe gaat zo'n procedure. Vraagt men eerst de Minister?

Als het één van zijn ambtenaren betreft, informeert men natuurlijk de Minister. Maar de voordracht van de Bank moet aan de Kroon geschieden. Uiteraard wordt er eerst gekeken of zo'n voordracht in goede aarde zal vallen. En dat speelt temeer als het om één van de topambtenaren van het departement gaat. In mijn geval heeft men destijds tegen de Minister gezegd: we willen Wellink gaan vragen. En de Minister heeft mij daarover geïnformeerd.

Was u toen verrast, of opgelucht?

Nee, helemaal niet. Ik vond namelijk dat ik de fijnste baan had die je in Nederland als econoom kunt hebben. Je kwam er heel verschillende dingen tegen en je zag heel veel. Het was ook een baan waarin je het gevoel had dat je bijdragen gaf aan ontwikkelingen. Maar ook een baan waarin je altijd pas 's avonds heel laat thuis kwam. Dat heeft bij mij de doorslag gegeven. Ik begon meer en meer te beseffen dat ik eigenlijk nauwelijks tijd had voor de familie thuis. Zoals gezegd, dat is voor mij - maar ik moet toegeven dat ik vreselijk heb zitten aarzelen omdat ik vond dat ik een fantastische baan had - een belangrijke impuls geweest om naar de Bank te gaan. U moet die overstap overigens niet zien als zou ik op de Bank zoveel minder te doen krijgen. Wel is het zo dat de werkzaamheden hier veel voorspelbaarder zijn. De agenda in Den Haag wordt namelijk aan de ene kant in belangrijke mate bepaald door het reguliere apparaat en aan de andere kant door politieke zaken die opkomen. Politieke problemen determineren immers erg sterk de agenda van de Minister en daarmee ook van een aantal van zijn topambtenaren. In de tijd dat het EMS werd gebouwd, dat was in 1978 en ook in een groot deel van '79, kwam je ook in de weekenden nauwelijks thuis.

Hoe houdt u zoiets vol, want u heeft ook nog een enorme waslijst van maatschappelijke functies?

Ik vind het gewoon prettig om wat te doen te hebben. Maar ik ben niet het type dat aan 4 uur slaap per nacht genoeg heeft.

Tussen het moment dat u werd gepolst en uw aantreden bij de Bank verliep 1½ jaar. Duurt zo'n procedure altijd zo lang?

Nee. Maar zoals ik hiervoor al zei, ik heb zelf lang zitten aarzelen. Daarnaast is het zo dat ik meteen gezegd heb dat ik pas per 1 januari 1982 bij de Bank wilde beginnen. De reden daarvoor was dat er in mei 1981 verkiezingen waren. Ik wilde mijn werk op Financiën op een behoorlijke manier afronden, zowel wat betreft het uitwerken van een oude minister als het goed inwerken van de nieuwe minister.



Kreeg u in januari '82 meteen het zogeheten grote monetaire beleid in uw portefeuille?

Ja. Vertaald naar de diensten van de Bank vielen daaronder de Studiedienst en de Afdeling Betalingsbalansen. Als een soort toetje kreeg ik ook de Afdeling Exportfinancieringen Importgaranties. Dat laatste had ik vroeger overigens ook in mijn takenpakket bij Financiën. Toen de heer Posthumus Meyjes de Bank verliet, heb ik het bankbiljettenbedrijf van de Bank erbij gekregen. Dat was in de periode dat de bankbiljettensector, het eigen bedrijf van de Bank, werd vernieuwd. Daarin is - zij het wisselend - nogal wat tijd gaan zitten. In 1987 heeft collega De Swaan dat overgenomen. Vanaf 1988 ben ik naast collega Muller betrokken geraakt bij het Toezicht. Er zijn dus nogal wat wisselende accenten in mijn werkzaamheden bij de Bank geweest. Maar het meeste werk is over de hele periode gaan zitten in het grote monetaire beleid.

De vernieuwing van de bankbiljettensector was toch meer een organisatie- en managementfunctie?

Dat klopt. Maar ik heb uitvoerende diensten altijd erg leuk gevonden als tegenwicht tegen alle wat minder grijpbare dingen waar ik belangstelling voor heb. In mijn Financiëntijd was ik dol op de werkzaamheden van de Directie Domeinen. De Staatsloterij vond ik ook leuk. Dat tastbare zie je nu weer terug in een specifiek deel van mijn pakket: het specifieke deel van de Toezichtsector. Het gaat daarbij om het toezicht op hele concrete banken en dus om hele concrete problemen. U zult in mij dus niet de grootste geleerde aantreffen, want dan moet ik er veel meer tijd aan besteden, en dan nog. Ik ben ook niet bepaald de grootste manager, want die moet weer niet te geleerd zijn, en u zult in mij niet de grootste bestuurder herkennen, want die kan alleen bestuurstaken doen.

Arnout Wellink (1943) studeerde Rechten aan de Rijksuniversiteit Leiden. Daar startte hij in 1968 als wetenschappelijk medewerker zijn loopbaan. In 1970 trad hij in dienst bij Financiën waar hij in 1977 - na in 1975 te zijn gepromoveerd - Thesaurier-Generaal werd. Vanaf 1-1-1982 is Wellink lid van de Directie van DNB. Als directeur is hij verantwoordelijk voor de Studiedienst, de Afdeling Wetenschappelijk Onderzoek en Econometrie en de Afdeling Betalingsbalansen. Ook is hij verantwoordelijk voor het specifieke toezicht op het Nederlandse bankwezen. Wellink is o. a. (adviserend) lid van de Centrale Economische Commissie en van de Commissie Economische Deskundigen van de SER. Daarnaast is hij lid van enkele OECD- en BIS-gremia. Aan de VUA is hij buitengewoon hoogleraar Monetaire en Bancaire vraagstukken. Eén nevenfunctie van Wellink is het secretaris/peningmeesterschap van de Vereniging voor Staathuishoudkunde. De heer Wellink is gehuwd en vader van vijf kinderen.

'Ik praat nooit in termen van tijd'

Heeft u ook politieke belangstelling?

Belangstelling wel, maar dan zoals zoveel burgers. Ik vind het politieke bedrijf wel buitengewoon boeiend, maar wat mij toch het meest aanspreekt, is het publieke belang dienen in de functie zoals ik had op Financiën of zoals ik thans heb op de Bank. Daarmee wil ik overigens in het geheel niet zeggen dat ondernemingen of banken niet een belangrijke maatschappelijke functie vervullen.

De Bank wordt op het gebied van het monetaire beleid steeds minder autonoom. Is het vervelend om zeggenschap uit handen te moeten geven?

Laat mij eerst opmerken dat je niet alleen op het terrein van het grote monetaire beleid, maar op alle terreinen, in een interdependente wereld leeft. Het is dus niet alleen DNB, die zoals sommigen zeggen een filiaal van de Bundesbank zou zijn. In een interdependente wereld ben je in zekere zin allemaal een filiaal van elkaar. Daarmee is een deel van het antwoord gegeven. Je verliest aan zelfstandigheid, maar er zit bevrediging in het feit dat je toch meer aandacht moet geven aan internationale coördinatie en dat je samen dan ook meer kunt bereiken. Daar zit duidelijk ook de winst. DNB verliest aan zelfstandigheid, maar wint aan internationale dimensie door haar participatie in het internationale gebeuren. Daarmee wordt het publieke doel, interne en externe prijsstabiliteit, gesteund.

Een deel van uw vele werk is het buitengewoon-hoogleraarschap. Hoeveel tijd stopt u daarin?

Ik heb het na mijn eerste jaar eens op een rijtje gezet. Toen kwam ik, op basis van de normen die daarvoor staan, over de 500 uren. Dat was een beetje te veel voor een buitengewoon hoogleraar. Daarna heb ik sommige zaken wat anders aangepakt. Ik heb een voortreffelijke medewerker mogen aantrekken. Die verzorgt nu de voorbereiding van examens, de begeleiding van studenten en de administratie. Daardoor komt het voor mij nu gedurende een semester de facto neer op 2 uur college per week en gedurende het andere semester op 2 tot 4 uur begeleiding van werkgroepen. Daar komen de uren voor voorbereiding nog overheen. Dus het is soms best een beslag.

U bent ook adviserend lid van de Centraal Economische Commissie. Is dat een tijdverslindende nevenfunctie?

Ik praat nooit in termen van tijd. De CEC is een buitengewoon interessante commissie om lid van te zijn. De Bank is daar adviseur. Het is geweldig nuttig voor de verwerving van kennis omdat daar de belangrijkste departementen bijeenzitten. Het voorbereidingsproces van veel beleid vindt plaats in de CEC. Kennis daarvan is veel waard. En wij kunnen via onze deelneming ook een steentje bijdragen aan de beleidsvoorbereiding.

Spelen informele contacten o.a. uit uw Financiëntijd daarbij nog een rol?

Formeel en informeel zijn woorden. De CEC is een formeel orgaan. Ik neem sinds 1975 deel aan de vergaderingen van de CEC. Het is een groep van mensen die elkaar heel goed kennen. De vergaderingen worden formeel geagendeerd, maar ze voltrekken zich in de informele sfeer. Als het nodig is, bel je mensen buiten het vergadercircuit op.

Verlopen die vergaderingen nu volgens een agenda met verslaglegging of is het meer een brainstorm-club?

Dat hangt af van de fase waarin een opdracht verkeert. Het begint vaak met een opdracht van het kabinet of op verzoek van een minister die nog wil dat de CEC er zich over buigt. Er wordt dan in concreto een opdracht voorbereid. Dat is vaak een brainstorm-fase. Naar aanleiding daarvan komen dan de eerste rapporten. Vervolgens schrijft de een daar iets over en de ander daar over. Er worden geen verslagen gemaakt, soms worden wel even wat aandachtspuntjes vastgelegd. Een rapport groeit dus uit allerlei deelrapporten. Het Secretariaat wordt daarbij gevoerd bij Economische Zaken.

De SER krijgt in de pers vaak het adjectief 'belangrijkste adviesorgaan van de regering' mee. Maar is de CEC niet invloedrijker?

Het karakter van de organen is geheel verschillend. De SER is een wettelijk adviesorgaan. De CEC is op een gegeven ogenblik ingesteld bij besluit. In de SER zijn de maatschappelijke groeperingen vertegenwoordigd. In de CEC zitten ambtenaren van de



departementen en treedt de Bank op als adviseur. Dus iedereen die erover klaagt dat de CEC te machtig is, klaagt in wezen over niets anders dan dat de ministers te machtig zijn. Althans zo interpreteer ik dat altijd. Ik heb in mijn Financiëntijd in de CEC nooit anders geopereerd dan de Minister wilde. Dus als zich in de CEC compromissen aftekenen, dan is dat een weerspiegeling van de compromissen die op de departementen geformuleerd worden. Het is romantiek dat men de CEC als een soort verzelfstandigd orgaan ziet, los van de regering, waar macht wordt uitgeoefend.

Hoe vaak komt de CEC bijeen?

Dat is niet te zeggen. Als er een issue is, zoals in het kader van de Tussenbalans, dan is het wekelijks, soms nog vaker.

Terug naar het monetaire toezicht. Ieder land heeft wel eens een snelle geldgroei. Vorig jaar begon u te waarschuwen.

Dat klopt. In Nederland is iedereen erg geïnteresseerd in de rente, maar voor de rest wordt er gemiddeld genomen heel weinig gelet op de ontwikkeling van monetaire aggregaten. Van oudsher heeft Nederland zich namelijk sterk Keynesiaans geprofileerd. Dat verandert maar langzaam. Laat ik zo zeggen: het monetaire segment in de modellen van het CPB is nog altijd relatief bescheiden. Als men de gemiddelde econoom in Nederland vraagt hoeveel de geldgroei de laatste maanden of het laatste jaar bedraagt, zal daarop zelden een goed antwoord komen. Daar begint het al mee. En als we daadwerke-

'En als we daadwerkelijk met monetaire maatregelen komen, dan hoor je: Moet dat nou?'

lijk met monetaire maatregelen komen, dan hoor je: Moet dat nou? Dat was eind '85 begin '86 ook het geval. Waar wij, ook beleidsmatig, de mensen van proberen te doordringen is: let nou niet alleen op de ontwikkeling van de rente, maar volg de ontwikkeling van de geldgroei ook eens. En kijk dan vooral naar de binnenlandse component daarvan, want het beleid van DNB is erop gericht de binnenlandse geldgroei niet te veel te laten afwijken van de trend op langere termijn. Als men daar een beetje op let, dan kan men ook beter onze daden voorspellen.

'Men' is politiek Den Haag?

Het kunnen de bankiers zijn, het kan politiek Den Haag zijn, het kan de academische wereld zijn.

U wilt toch niet zeggen dat in de Amsterdamse bankierswereld de monetaire belangstelling niet bestaat?

Die belangstelling is er wel, maar als je vraagt: heb je enig idee over de geldgroei vanuit de binnenlandse bron over de laatste drie maanden, dan blijven ook zij - uiteraard niet iedereen - je meestal het antwoord schuldig. En in Amerika bijvoorbeeld schrijven ze daarover de kranten vol.

Nieuwe NIBE-uitgave: 'Supplement to Bankenboekje 1990'

De Stichting 'Amsterdam Financial Centre' heeft zich ten doel gesteld de aantrekkingskracht van Amsterdam als internationaal financieel centrum te vergroten. Dit heeft de behoefte aan Engelstalige informatie over onder meer het Nederlandse bankwezen doen toenemen. 'Supplement to Bankenboekje 1990' voorziet in die behoefte. Voor de engelstalige bankier is het een wegwijzer in 'Bankenboekje 1990', dat afgelopen zomer bij het NIBE verscheen. 'Supplement to Bankenboekje 1990' bevat de naar het Engels vertaalde inhoudsopgave van 'Bankenboekje 1990', plus de daar gegeven toelichting per hoofdstuk. Daarnaast bevat het 24 pagina's tellende boekje een lijst met adressen van alle buitenlandse banken en brokers die per 1 januari jongstleden in ons land waren gevestigd.

'Supplement to Bankenboekje 1990' een instructief hulpmiddel voor engelstalige lezers van 'Bankenboekje 1990'. Het is dan ook een aanrader voor afdelingen van banken die buitenlandse relaties in contact willen brengen met Nederlandse financiële instellingen. Daarnaast is het boekje geschikt voor Nederlandse banken die hun buitenlandse kantoren informatie willen verschaffen over de financiële sector in Nederland. Het boekje kost f 10,-, bij afname van 50 stuks of meer f 9,- (exclusief verzend- en administratiekosten). 'Supplement to Bankenboekje 1990' kan worden besteld door middel van nevenstaande bon, die u - zonder postzegel - dient te zenden naar:

NIBE
Antwoordnummer 7922
1000 RA Amsterdam

Bestelbon (s.v.p. invullen in type- of blokletters)

Naam _____

Adres _____

Postcode _____ Woonplaats _____

bestelt bij deze ... ex. van
'Supplement to Bankenboekje 1990'
à f10,- (excl. verzend- en administratiekosten)

Datum _____

Handtekening _____



'Ik vind dat de Duitse policy-mix onevenwichtig is'

Is er op dit moment aanleiding de monetaire schroef aan te draaien?

Het is zo dat wij ons vorig najaar zorgen zijn gaan maken over de snelle groei vanuit de binnenlandse bron, het netto-geldscheppend bedrijf. Wij hebben toen tegen de banken gezegd: dit is de ontwikkeling, als deze zich voortzet dan moet u er rekening mee houden dat wij ons monetair instrumentarium gaan activeren. Wij hebben er wel bij gezegd: als u ons vraagt, zet die ontwikkeling zich voort, dan weten we dat nu niet. In de eerste plaats waren de economische vooruitzichten nogal onzeker als gevolg van de ontwikkelingen in het Midden-Oosten. In de tweede plaats zou zich een spontane afzwakking van de groei van het netto-geldscheppend bedrijf kunnen voordoen als uitvloeisel van de ontwikkeling van rente-niveau en rentestructuur. Op dit moment kan ik niet anders dan constateren dat de laatste twee maanden een duidelijke afzwakking heeft plaatsgevonden van de groei van het netto-geldscheppend bedrijf en dat het dus afwachten is hoe dit verder loopt.

Is de boodschap, dat als de rentestructuur zich normaliseert en de rentedruk afneemt, dat er monetaire maatregelen komen?

Door de Golfoorlog, de situatie in Amerika, en alles wat daarmee samenhangt, is er enige afzwakking van de conjunctuur. Maar als de zaken zich weer snel zouden normaliseren, dan is het niet uitgesloten dat de versnelling van de monetaire ontwikkeling weer de kop op zal steken. Wij hebben een driejarige overeenkomst met het bankwezen en de bedoeling daarvan is dat we de monetaire kasreserve heel snel kunnen activeren.

Bankiers zeggen dat de politiek het credo 'gelijke monniken, gelijke kappen' predikt, maar dat het monetaire beleid altijd alleen over hun rug wordt uitgespeeld.

Ik moet zeggen, dat ik daar geen begrip voor heb. Een bank handelt in geld. Als er teveel geld wordt gecreëerd, dan moet de handelaar in geld niet klagen als hij degene is die wordt aangesproken. Vervolgens stellen zij dan dat ook buitenlandse banken in geld handelen. Dan zeg ik: in het buitenland wordt ook monetair beleid gevoerd. Wat dacht je dat er in Duitsland gebeurt? Waarom is die rente zo hoog? En dan nog een ding: de kosten van de monetaire kasreserveregeling in Nederland zijn laag, zeker in vergelijking met de kosten van de regeling zoals die bijvoorbeeld in Duitsland bestaat.

In het boek 'Veertig Jaar Nederlandse Bankiersvereniging' stellen de oud-voorzitters van de NBV dat Zijlstra heeft bevestigd dat hij monetaire beleidsdaden op de banken losliet, omdat hij in Den Haag geen gehoor voor zijn monetaire problematiek kon vinden.

Net zei ik: als je monetair beleid moet voeren, dan moet je als invalshoek degenen kiezen die relevant zijn. Dat zijn de banken en de overheid. Met de overheid is afgesproken dat zij haar begrotingstekort niet inflatoir zal financieren. De verdere maatregelen kunnen zich alleen maar op de banken richten. De vraag die u nu aan de orde stelt, is of je monetair beleid moet voeren dan wel of er geen alternatief voor is in de vorm van een andere policy-mix, waarbij bijvoorbeeld een sterker accent wordt gelegd op het loonbeleid of het begrotingsbeleid. Inderdaad, er zijn omstandigheden waarin de overheidsfinanciën zodanig uit de hand lopen dat dat een zelfstandige bron van monetaire problematiek wordt. Onder die omstandigheden, en dan komt het verhaal van Zijlstra en de bankiers naar voren, kun je je afvragen of het eerlijk is dat deze monetaire problematiek, die gecreëerd wordt door de overheid, wordt afgewenteld op het bankwezen. Dat is misschien niet eerlijk en economisch gezien zelfs schadelijk. Maar we leven wel in een democratische samenleving waarin wat als juist wordt gezien, door ons parlement wordt vastgesteld. Kijk bijvoorbeeld naar Duitsland. Daar zie je een uitbundige begrotingsontwikkeling en tegelijkertijd is er een noodzaak om het totale beslag op de produktiecapaciteit in toom te houden. Als de Minister van Financiën dat niet doet door het begrotingstekort onder controle te houden, dan is er altijd nog die andere autoriteit die ook zijn verantwoordelijkheden heeft en neemt. De Bundesbank vindt dat ook niet leuk en Zijlstra vond het hier ook niet leuk. Maar je kunt niet zeggen, dan doe ik dus niks.

Die opgeblazen Duitse begroting wordt via de band van de rente mede op Nederland afgewenteld.

Ik vind dat de Duitse policy-mix onevenwichtig is. Maar dat vindt de Bundesbank ook. De nadruk zou minder op monetair en meer op budgettair beleid moeten liggen. Dat gezegd zijnde is het zo dat de rente die de Duitsers creëren, als ik het zo mag formuleren, inderdaad maatgevend wordt voor Europa. Hoe dat komt? We zijn op weg naar een EMU, en laten we daar heel duidelijk over zijn, dat is een vrije politieke beslissing geweest. De Europese overheden gedragen zich in de pre-EMU-fase, een fase van nog onvoldoende convergentie, echter reeds alsof ze in een volgroeide EMU zitten met aan het strakke Duitse monetaire beleid vastgeklonken wisselkoersen. En dan is dit de prijs die je daarvoor betaalt. Maar er zijn ook baten. Want realiseert u zich wel wat er gebeurt als de Duitsers die prijsstabiliteit zouden laten varen. Een andere bate van de Duitse

vervolg op pagina 11

éénwording is de sterk verhoogde handel tussen Duitsland en de rest van Europa en het snelle teruglopen van het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans in Duitsland. Dat is een forse impuls die vanuit Duitsland wordt gegeven aan de rest van Europa en die gesteld moet worden tegenover de negatieve invloed op de bestedingen van de hoge rente.

Ontwikkelen de fundamentals tussen Duitsland en Nederland zich niet ten gunste van Nederland, zodat Nederland zelfstandig een rentesignaal kan afgeven?

Het is natuurlijk fabelachtig dat de Duitse inflatie, ondanks de enorme druk van de Duitse éénwording, in 1991 vermoedelijk niet meer dan 3,5 procent zal bedragen. Ik weet niet wat er met de Nederlandse inflatie, die gedurende de laatste 12 maanden 2,7 % bedroeg, gaat gebeuren, maar ik zou niet durven stellen dat die zich op wat langere termijn gunstiger dan in Duitsland ontwikkelt. Wat betreft de lopende rekening hadden zowel Nederland als Duitsland gigantische overschotten. Die betere fundamentals dan in Duitsland zie ik dus niet. Zeker niet als we ook eens naar de overheidsfinanciën kijken. Wij klagen dat het Duitse tekort oploopt naar 5% van het BNP. Maar over de laatste 12 maanden had het Rijk bij ons een tekort van 6%. Wij komen van een niveau van 11 en we zijn er al 10 jaar mee bezig om dat terug te brengen. Daar heeft u het over fundamentals op langere termijn. En onze inflatie, waarom is die laag? Omdat onze lonen in de hand gehouden zijn, maar daarbij heeft gespeeld dat onze werkloosheid zo hoog was. Dat heeft in de '80-er jaren een permanente druk op de lonen gegeven. En verder is die inflatie laag omdat we een monetair beleid hebben dat aanhaakt bij Duitsland, dat een lage inflatie had.

Acht u het ondenkbaar dat Nederland ooit zelfstandig een rentesignaal afgeeft?

Wij praten niet in concreto over ons beleid. Wel is onze filosofie heel duidelijk. Wij hanteren rentetarieven die de koppeling met de D-mark bevestigen en hebben de ervaring dat daarmee op rente- én wisselkoesterrein de beste resultaten worden geboekt. Begin februari hebben we de officiële tarieven opgetrokken aan de markttarieven. Zo'n bijstelling is een bevestiging van wat zich in de markt al had voltrokken. Het feitelijke beleid is er daarbij op gericht, dat de wisselkoers van de gulden zich stabiel houdt op de plek waar je hem ongeveer wilt hebben. Alleen als die koers zich zodanig aan het versterken is dat hij er spontaan uit barst op basis van hele concrete marktverwachtingen, ontstaan er reële mogelijkheden om zelfstandig iets in de sfeer van de rente te doen. Die momenten worden niet door Den Haag, maar door de markt bepaald.

U stelt dus dat de officiële tarieven in belangrijke mate een afspiegeling zijn van de marktontwikkelingen. De markt zegt: wij anticiperen op de komende officiële tarieven van DNB.

Soms is dat zo, soms ook anticiperen wij weer op waar de markt op anticipeert.

Zo blij je aan de gang.

In de jaren '73-'78 had je in Europa grote verschillen, zowel in de inflatie als in de reële-rentestanden. Die laatste varieerden tussen +6 en -6. Die bandbreedte is in de loop der tijd veel smaller geworden. Nu zie je de reële-rentestanden volstrekt clusteren. Dat komt, globaal gesproken, doordat je bij een geliberaliseerd kapitaalverkeer en bij vaste wisselkoersen reële-rentestanden hebt waar de risico-premies uit zijn en dus nominale renten tot stand ziet komen waarin zich slechts inflatieverschillen weerspiegelen. Dat houdt tevens in dat wanneer één dominant land een bepaald niveau van de reële rente tot stand brengt, de anderen daar niet aan kunnen ontkomen. Ook niet via een revaluatie. Los daarvan speelt dan nog de vraag of bijvoorbeeld Duitsland er mee zou instemmen dat de Nederlandse gulden gevalueerd wordt t.o.v de D-mark. Wisselkoerswijzigingen moeten namelijk volgens de spelregels van het EMS in onderling overleg plaatsvinden en daarvoor is de instemming van ieder land noodzakelijk.

Meer dan eens heeft u gesteld dat de rendementen van banken omhoog moeten. Botst die stelling niet met het voor banken kostenverhogende toezicht en monetaire beleid dat u in portefeuille heeft?

Dat hoeft niet. Onder een succesvol monetair beleid verstaan wij mede een beleid waarbij je iets aan de rente-structuur doet. Ons monetair beleid leidt, door de systematiek die we daarbij toepassen, tot enige opwaartse druk op de lange rente en een neerwaartse druk op de korte rente. We hebben zitten uitrekenen wat de baten en de kosten voor het bankwezen zijn van een enige versteiling van de rentecurve. Uit die berekeningen kwam naar voren dat de kosten zeer beperkt zijn. En vergeet niet dat uiteindelijk de banken ook belang hebben bij een gezonde gulden. Wel is het zo dat het monetaire beleid verdelingseffecten tussen banken tot stand kan brengen. Het kan sommige banken, dat geef ik toe en dat is heel vervelend, wat harder treffen dan andere. Banken die moeilijker toegang hebben tot de lange markt bijvoorbeeld. Dan praat ik met name over de kleine banken.

'Wel is het zo dat het monetaire beleid verdelingseffecten tussen banken tot stand kan brengen'

'... en dat toezicht als zodanig een vorm
van overbanking in de hand werkt'

Het probleem van de onderwaardering van de bankaandelen. Is er al enig idee hoe dat te verklaren is?

Dat is niet een specifiek Nederlands probleem, ofschoon het natuurlijk ook samenhangt met het verschil in de structuur van het bankwezen in de diverse landen. Ik betwijfel of het, zoals sommigen suggereren, samenhangt met de VAR. Als je daarvoor corrigeert dan blijft het probleem namelijk bestaan. Enige invloed kan er natuurlijk wel van uitgaan, omdat er door de VAR enige informatieonzekerheid ontstaat. Dan de kwestie van toezicht. Ik zeg wel eens, en daar is niet iedereen het met mij eens, dat het niet anders kan zijn dan dat toezicht als zodanig een vorm van overbanking in de hand werkt. Daarmee bedoel ik het volgende. In de niet-bancaire sector van de economie komen en gaan bedrijven. De levenscyclus van bedrijven leert nu eenmaal dat van de nieuwe bedrijven in de beginjaren een groot deel op de fles gaat. Kijk je naar de bancaire sector dan zie je dat daar een systeem ontwikkeld is om een bank, die er eenmaal is, overeind te houden. Komt een bank of het systeem in moeilijkheden, dan probeer je hem toch te redden, maar in eerste instantie probeer je, via allerlei regelgeving en toezicht op de naleving daarvan, te voorkomen dat er problemen rijzen. Het gevolg is een tendens tot overbanking en een neerwaartse druk op de marges. Voor het in stand houden van het systeem wordt dus een prijs betaald.

De lage waardering voor Nederlandse bankaandelen zou er toe hebben geleid dat grote Zuidoostaziatische bankinstellingen oogjes op Nederlandse banken hadden laten vallen en daarmee ABN en AMRO, en NN en NMB Postbank tot elkaar hebben gedreven.

Ik kan er dit van zeggen. Ik heb wel eens aan die Aziatische bankiers gevraagd of zij al toe zijn aan de overname van een grote Europese bank. Het antwoord was: neen. Het kan natuurlijk een strategisch antwoord van ze zijn geweest. Maar zij zeggen: onze strategie is zodanig dat als we echt willen gaan overnemen, dan gaan we eerst regionaal verder expanderen, in het Verre Oosten zelf. Dat ligt qua cultuur veel dichterbij. Mijn taxatie is dan ook, dat banken uit het Verre Oosten geen rol hebben gespeeld bij de besluitvorming.

Acht u het dan waarschijnlijk, dat de haast die achter de ABN/AMRO en NN/NMB Postbank zat, ingegeven is door de vrees voor een onvriendelijke overname door een buitenlandse instelling?

Nee. Als ik even concreet mag zijn. Amro/Générale heeft gespeeld in de dynamiek van Europa. Die actie is mislukt. Wat dan? Als de ervaring is, dat het over de grens en nog wel in een heel verwant land al moeilijk is, dan is de voor de hand liggende volgende stap: kunnen we niet beter eerst naar elkaar kijken, nu schaalvergroting alom aan het optreden is.

Gelden de argumenten als concentratie, kartelvorming etc., die destijds golden voor het Structuurbeleid, niet meer?

Er gold een Structuurbeleid in Nederland. En op het moment dat het Structuurbeleid werd vrijgegeven, ontstonden er opeens mogelijkheden voor allerlei marktpartijen die voorheen niet aanwezig waren. Door de regimewisseling kom je dus automatisch in een nieuwe situatie. Dan de vraag: gelden de argumenten van Structuurbeleid nog? Die argumenten lagen in de sfeer van een gezonde ontwikkeling van het kredietwezen en van concurrentieverhoudingen. Dat eerste criterium geldt, ook nu het Structuurbeleid is afgeschaft, nog onverkort. We zullen banken niet laten samensmelten als dit bedrijfseconomisch niet verantwoord zou zijn. Wat betreft het machtsconcentratie-criterium moet u zich realiseren dat we de stap hebben gemaakt naar een andere schaal. De Nederlandse markt is groter geworden en Europa kent nu één markt. Er is een nieuw Structuurbeleid gekomen voor de machtsconcentratie, maar dat speelt op Europees niveau. Wat ik mij overigens wel afvraag is of je, hoezeer de toetsing aan het machtsconcentratie-criterium een Europese aangelegenheid is geworden, wel moet toestaan dat partijen door fusies in de plaatselijke markt zo dominant worden dat er iets onwenselijks ontstaat.

Kijkt de toezichthouder anders tegen een fusie tussen twee banken, bijvoorbeeld ABN/AMRO, aan dan tegen een fusie tussen een bank en een verzekeraar, in casu NN/NMB Postbank?

Ja, dat is duidelijk een andere situatie. Het zijn andersoortige bedrijven, met twee verschillende toezichthouders die elk hun eigen spelregels hebben en voor een deel hun eigen filosofie. Dat heeft geleid tot gesprekken tussen de Verzekeringkamer en DNB en dat heeft geresulteerd in een Protocol waarin die spelregels zijn vastgelegd. Ik moet wel zeggen dat ik hoop dat ter zake ook nog eens wetgeving zal komen.

Leidt dit Protocol er ook toe dat het vanuit het toezicht aantrekkelijker is om een Nederlandse bank samen te laten gaan met een Nederlandse verzekeringsmaatschappij dan met een buitenlandse verzekeringsmaatschappij?

Het maakt ons leven makkelijker als een Nederlandse bank met een Nederlandse verzekeringsmaatschappij samengaat. Maar toezicht is geen doel in zichzelf, het toezicht heeft in belangrijke mate een dienende functie. Dat betekent dat als een Nederlandse bank wil samengaan met een buitenlandse verzekeringsmaatschappij, wij onze toezichtsproblemen zullen moeten oplossen. Dat doen we dan wel. Het devies van de Bank is immers nog altijd: 'regelgeving maar geen regelzucht'. ♦

Drs J.L. Gerards
Drs J.J.M. Schipper
5 februari 1991